

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարեկանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրութեւն են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлис, Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է առանձին լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խաւարանիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երկրաչափի ծառայ. — ԵՆՐԻԻՆ ՏԵՄԻՆ-
ԹԻՆԸ. Յունվարի 31-ի երկրաչափ. Դժբաղդ
կանոնը օգնող ընկերութիւն. Նամակ Երեւանի,
Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին յարկեր.
ԱՐՏԱԲԻՆ ՏԵՄԻՆԻՆԸ. Արտաքին յարկեր.
ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Երեսօրագրութեւն.

ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ ԾԱՌԱՅԻՐ

Երեւանի մէջ հազարակնոց սկզբնական
այն յուրերը, որ ստացել էին երկրաչափի
մասին: Մեր գլխաւորը մեզ հասած
բոլոր տեղեկութիւնները առաջ բերելուց,
պահանջարկ նրանց ստուգել: Այժմ թէ
պաշտօնական եւ թէ մասնաւոր հազարա-
գրութիւնները ցոյց են տալիս, որ երկրա-
չափը շատ տեղեկութեւն զգացվել է շատ
խիստ կերպով եւ առաջացրել է սարսա-
փելի աւերումներ:

Երկրաչափի ցնցումները զգացվել են
կառույց ծովից սկսած մինչեւ Թիֆլիսի
առնչմանները: Մեզ համար դեռ դժուար
է ճիշդ կերպով պարզել, թէ ո՞րտեղ է
գտնվում հարաւորների ամենակենտրոնա-
կան մասը եւ թէ արդեօք դէպի հարաւ
ու մինչեւ ո՞րտեղ է հասել: Մեր տեղեկու-
թիւնները ցոյց են տալիս, որ ամենից շատ
եւ առաջինի կերպով վնասվել է Շամա-
խին իր շրջակայքով: Բայց դեռ պարզ է
մեզ համար, թէ արդեօք ներկայ երկրա-
չափը պատկանում է Շամախու երկրա-
չափների կարգին, թէ արձագանք է մի
որիշ երկրաչափական ցնցման, որի կենտ-
րոնը գտնվում է ոչ Շամախու կողմերում:

Յոսպի է, որ Անգլո-փրանսիական սկզբնական
յաճարի կրկնվել երկրաչափների խիստ
ցնցումները եւ մեր դեռ աչք չը բացած
Անգլո-փրանսիական սարսափելի եւ աւերիկ երկ-
րաչափից այժմ կանգնած ենք նոր, աւերի
կա խիստ, ընդարձակ եւ աղետաբեր երկ-
րաչափի առաջ: Սակայն չը պէտք է
կրքնել հոգու արիւթիւնը այս ծանր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ

(Թուղթիկ տպագրութիւններ)

III

Թափօրը անցնելով ա. Գերեզմանի եւ Լատին-
ների եկեղեցու առջեւից, կանգ առաւ առաջին
սրբավայրի առաջ. «Աս է Քրիստոսի չորրորդ
մանուկը, ասաց թափօրագիր եպիսկոպոսը, յու-
նաց ձեռքն է. աւանդութեան կրօնի թէ
չնուած է այն այրի վրա, ուր Քրիստոս եւ
երկու աւագակներն բանտարկվել էին մինչեւ
չարաբանաց գործիքներուն պատրաստվելը»:
Մի մոլով մատուց է, երեք խորքերի բաժան-
ված. ներս չը մտած, ալ կողովը դրան մօտ վնաս-
ղակի պէս մի բան է նշմարելու մի մեծ քարի
վրա, որ երկու ծակ ունի Յոնն վարդապետը
լայնաց մեզ, որ այս երկու ծակերի մէջ էին
դրել Քրիստոսի ոտքերը բանտարկութեան ժա-
մանակ եւ տակից ոտքերը իրար հետ չղթայել:
Մատուցը յուսաւորված է մի մշտական կան-
թեղով:

Թափօրական հանդէսը առաջ գնաց դէպ արեւ-
ելք եւ կանգ առաւ մի սեղանի առաջ. «Աս
ուրբ Ղուկիանոսի սեղանն է, յունաց սեղ-
անակներն այս Ղուկիանոսն էր, որ Փրկչին
կողմ նիզակով ծակեց, ուրիշ բոլորն արեւն եւ
չուր, եւ սոյն սքանչելոց վրա, հաւատարմի
պատկեր կեաւ իր գործած մեղաց վրա ողբա-
ուս եւ ահա Ղուկիանոսի ապաշխարութեան
տեղի վրա կառուցված է սեղանը, յայտնեց մեզ
յոյն վարդապետը:

Մի քանի ոտնաչափ հեռու, թափօրը նորից
կանգ առաւ. «Աս է հանգեթից բաժանման սե-

փորձանքներից եւ անձնատուր լինել յու-
սահաւանութեան: Պէտք է նայել հասած
դժբաղդութեանը լրջութեամբ, աշխատե-
լով պարզել աղէտի մեծութիւնը եւ վերա-
բերվել նրան այնպէս, ինչպէս պահանջում
է աղէտի բնաւորութիւնը:

Անալոգիալ երկրաչափի օրինակը ցոյց
տուեց, որ երբ օգնութիւն է պահանջ-
վում ուրիշների կողմից, այդ օգնութիւնը
իրապէս գալիս է ամենքէն: Փնտրածների
վշտերը եւ սիրովոր գրկանքի ենթարկ-
վածներն: Բայց մենք առայժմ պէտք է
միայն մի հարց դնենք մեզ համար, այն է՝
պարզել աղէտի որպիսութիւնը: Պէտք է
որոշ եւ ճիշդ գաղափար կազմել աղէտի
մասին եւ ստույգ տեղեկութիւններ հիմն
վրա ծրարել գործնական ձեռնարկու-
թիւններ:

ՆԵՐԻՆ ՏԵՄԻՆԻՆԸ

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 31-Ի ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ

Յունվարի 31-ին տեղի ունեցած երկրաչափ-
ը, ինչպէս երեւում է թէ մեր եւ թէ տեղա-
կան միւս լրագրների ստացած հեռագրական
տեղեկութիւններից, զգացվել է բաւական մեծ
տարածութեան վրա: Հաւանականաբար սկսվել
լով Շամախուց, երկրաչափի ցնցումները արա-
գութեամբ անցել են Բագու, ուր զգալի են
եղել ժամի 1-ին, ապա հասել են Շուշի, Անգր-
կովկասեան երկաթուղու կայարանները, Գան-
ձակ, Ալեքսանդրոպոլ, եւ Թիֆլիս: Առ այժմ
մենք ստացել ենք տեղեկութիւններ երկրա-
չափի մասին հետեւեալ քաղաքներից:

Բագու-ից ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.
«Ձեր տեղեկած երկրաչափը Շամախու մի քան-
դել է քաղաքի կէսը: Մարդկային զոհեր չատ
չատ են: Առ այժմ աւերակների տակից հան-
ված են մօտ հազար դիակներ: Սաստիկ
ցնցումներ եղան Բագուում էլ ցերեկվայ ժամի
մէկին եւ երեկոյան ժամի ութին»:

Շուշի-ից. «Այսօր, յունվարի 31-ին, տեղի ու-
նեցած զօրեղ երկրաչափը: Բալխանից, «Այսօր,

գործիքները. բայց ինչպէս խմբակ ո՞րն է Քրիս-
տոսի խաչը, մահվան դուռը հասած մի կնոջ
մարմինն մօտեցրին կարգով երեք խաչերը. ա-
ռաջին երկուսը ոչ մի գործիքին ցոյց չը տուին,
բայց երրորդը հենց որ դիպաւ հոգեւարքին
անմիջապէս լծկվեց նա եւ ոտքի կանգնեց:
Դրանով եւ ճանաչեցին կենաց փայտը»:

Գիւտ խաչի բուն տեղը այրի ձախակողմն է եւ
երեք ազգերի, հայերի, յոյների, լատինների ըն-
կերով սեպականութիւնն է եւ ամեն մի ազգ
որդեալ եւ հանդիսաւոր օրերին մոտ է վառում
ու հրաշափառի հանգէս կատարում: Սակայն
լատինները այրի ապակողմ մի առանձին պա-
տարագամատոյց սեղան ունեն եւ նրա առաջ
առաւտաղից կախած 3 մշտական կանթեղ: Ի
հարկէ, լատինները հսկում են չարունակ, որ
յոյները կամ հայերը չը վերցնեն այդ կանթեղ-
ները եւ իրանց չը կտան, իսկ եթէ այդպիսի
բան պատահէ այդպէս կամ մի այլ տեղ, կարծ
մահակները պատրաստ են իրանց գործը տեւ-
նելու եւ յափշտակողին խեղճ բերելու: Հայոց
Լուսաւորիչ եկեղեցու սեպականութեան սահ-
մանը Գիւտ խաչի այրը իջնելու սանդուղքի
երկրորդ աստիճանն է, իսկ եթէ, Տէր մի ա-
րասցէ, հայերը սխալմամբ կամ դիտմամբ, աւե-
րելու ժամանակ անցնեն երրորդ աստիճանը եւ
աւերեն նաեւ սանդուղքի երրորդ աստիճանը,
կոխել, արեւմտեղ կոխել անխուսափելի է:

Բարձրանալով այրի 13 աստիճաններից եւ
Լուսաւորիչ եկեղեցու 29 աստիճաններից, մենք
գուր եկանք դարձեալ տաճարը եւ երբ թա-
փօրը դառնում էր դէպի ձախ, տաճարի լազ-
մալի գոնքերից մէկը բացվեց եւ մի գարշելի
հոտ, արտաքնոցի հոտ փչեց մեր քիթին: Դար-
ձեալ այս ինչ խայտառակութիւն է, ասացինք
մենք, բրտեղից է փչում այս հոտը: Բանից
գուր եկաւ, որ տաճարի կողքին, ետեւի դաւ-

յունվարի 31-ին, ուղիղ կէսօրվայ ժամի 1-ին,
տեղի ունեցաւ խիստ զգալի երկրաչափ: Ցնցումը
հիւսիսից հարաւ էր եւ տեւեց մօտ 3 րօպէ:
Բալխանիում երկար ժամանակ ապրողները
չեն յիշում, որ երբ եւ ինչ երկրաչափ եղած
լինի այստեղ: Ալեքսանդրոպոլից. «Այսօր, յուն-
վարի 31-ին, ցերեկվայ ժամի 12-ին եւ 45 րօ-
պէին մեր քաղաքում տեղի ունեցաւ թոյլ երկ-
րաչափ: հիւսիսից հարաւ ուղղութեամբ: Թէեւ
երկրաչափը անխնայ անցաւ, բայց ամենքին
սարսափ պատճառեց: Քաղաքում խռովու-
թեան ընդհանուր նիւթը երկրաչափն է»:

Միւս լրագրների տեղեկութիւնները հետե-
ւեալն են.

Բագու-ից հեռագրում են «ԱՐՈՅԱՅԻ» լրագ-
րին յունվարի 31-ից. «Այսօր, ուղիղ ցերեկվայ
ժամի 1-ին, քաղաքում զգացվեց զօրեղ երկրա-
չափ: Երկրի տատանումը տեւեց մէկ եւ կէս
րօպէ: Շատերը, ստորերկրեայ առաջին հա-
րուածն զգալուց յետոյ, թողին խնամքները
եւ բնակարանները ու դուրս վազեցին: Առ այժմ
պարզված չէ, թէ վնաս կրել են արդեօք չի-
նութիւնները: Թէ ինչպէս է աղէկ երկրաչափ-
ը նախաձեռնների վրա—առ այժմ տեղեկու-
թիւն չունեն: Ազգաբնակչութիւնը վախեցած է»:
Շամախուց հազարում են «ԿԱՅԿԱՅԵ» լրագրին,
թէ յունվարի 31-ին, ժամի 1-ին եւ 30 րօպէին
կէսօրից յետոյ, քաղաքում տեղի ունեցաւ շատ
զօրեղ երկրաչափ: Տներն մեծ մասը քանդված
է: Անվնաս են մնացել միայն մի քանի տա-
նակ տներ: Զօրանոցները եւ կառավարչական
հիմնարկութիւնները նոյնպէս մեծ վնասներ են
կրել: Ամենից քիչ վնասվել է պօստ-հեռագրա-
սան շինութիւնը: Երկրաչափին զոհվել են շատ
մարդիկ: Ի լրումն դժբախտութեան քաղաքում
բռնկեց մեծ հրդեհ, որ սկսվեց շուկայից: Շըր-
ջակներում ունեցաւ զգացվել են երկրաչափի
ցնցումներ: Գանձակից հեռագրում են «ԴԱՓԱ.
ԼԻՏՈՒՅԵ» լրագրին յունվարի 31-ից. «Այսօր,
ցերեկվայ ժամի 1-ին, զգացվեց երկրաչափ:
Տեղի ունեցան ստորերկրեայ երկու հարուած-
ներ՝ կայարանից դէպի գերմանական գաղթա-
կանութիւնը: Հարուածները առանձնապէս զգա-
լի էին մեծ շինութիւնների մէջ, ինչպէս, օրի-

նակ, գիմնադիպում, նախնական վարչու-
թեան գիւմնատանը եւ ուրիշներում, որոնց
պատերի մէջ ձեղքվածքներ անաշտացան: Տներ
մէջ գտնվողները սարսափահար դուրս վազե-
ցին փողոցները: Դժբախտութիւններ մարդկանց
հետ չը պատահեցին»:
«НОВОЕ ОБОЗРЕНИЕ» լրագ-
րին հազարում են Անգլո-փրանսիական երկաթու-
ղու Մուղան, Ալաբալի եւ այլ կայարաններից,
որ այդ տեղերում եւս յունվարի 31-ին, ցե-
րեկվայ 1 ժամին եւ 43 րօպէին, զգացվել է
սաստիկ երկրաչափ, որից տեղ-տեղ կայա-
րանների շինութիւնների մէջ առաջացել են
ձեղքվածքներ»:

Մեր ընթերցողները կը գտնեն երկրաչափի
մասին տեղեկութիւններ եւ հեռագրական գոր-
ծակարութեան այսօրվայ հեռագրների մէջ:

ԴԺԲԱՂԻ ԿԱՆԱՆՑ ՕԳՆՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

(Նամակ Բագուից)

Այստեղ, Բագուում, աւերանում է մի նոր բն-
կերութիւն եւս. կազմակերպվում է ընկերու-
թիւն «ԸՆԿԱԾ Կանանց խնամք տանելու եւ
պահպանելու համար»: Ի՞նչ է նշանակում «ըն-
կաւ կանայք», «գործող կանայք», որոնց օգ-
նութեան է ուղղու գալ հասարակական խիղճը...
Կանայք, որոնք դատաւարութեան են «անառակ»
անուն կրելու, որոնք «արատ» են համարվում
եւ ըստ երեւոյթին արձանագրվում, հարձակում,
երես թեքելու են հանդիպում, սակայն օրէցօր
բազմանում, աճում, կրկնապատկւում եւ ա-
պահով դոյութիւն են վաստակում...

Ի՞նչ նշանակու է ինչ տարօրինակ երեւոյթ է:
Եթէ հասարակութիւնը անառակութիւնը արատ
է համարում, եթէ նա խորում է այդ «արա-
տից», հապա ինչու «արատը» աւելի եւ աւելի
աճում, զարգանում եւ ընդարձակ ծաւալ է ըս-
տանում: Ակներեւ է, որ կայ ուժեղ մի շար-
ժանիք, մի անխուսափելի պէտք, որ աշխարհ
է անվում, ըստ երեւոյթին «արատ» համար-
վում, բայց իսկապէս անհրաժեշտ պահանջ
ներկայացնում... Այս տեսակետից լուծելու է
պահանջում հասարակական խիղճը, իսկ «պատ-
մական» դարձած իրողութիւնը, որպէս թէ, ա-
մօթ է ներշնչում:

Թուք, ուխտաւորների գործածութեան համար
չինված են արտաքնոցներ, որովհետեւ ուխտա-
ւորներին գիշերները փակում են տաճարի մէջ
եւ թող չեն տալիս դուրս գալ մինչեւ առա-
ւօտը արդ արտաքնոցների տեղի սեպականու-
թեան մասին մի քանի տարուց ի վեր զէճ կայ
յոյների եւ լատինների մէջ. յոյն թէյ տա-
լիս, որ լատինները մաքրեն արտաքնոցները,
լատինները թէյը չեն տալիս յոյներին, թիւրքերը
կտրիկ սակներ աւելի շատ ստանալու համար,
ձգձգում են դատի վճիռը եւ այդ պատճառով
ամեն օր խուկի, կնգրուկի հետ խռովում է
արտաքնոցի հոտը: Ոչ յոյները, ոչ լատինների
պատրիարքները այնքան յարգանք չեն տաճում
դէպի սուրբ տաճար, որ մի կերպ զննարեցնեն
քրիստոնէութեան համար այդ անտանելի գայ-
թակութիւնը, գոնէ մուսուլմանների առաջ:

Բթներս բռնելով, թափօրը շարունակեց իր
գնացքը: Արիւստակէս եպիսկոպոսը յօնքեր կի-
տել էր. ինչպիսիք հոգի: Ոչ յոյները, ոչ լատինների
Սարգիս եպիսկոպոսին. «Նր, սրբազան, հենց
պնդում էի դնանք, գնանք Երուսաղէմ, միզ-
ղարի դառնանք. էս է քո գոված Երուսաղէմը»:
— «Ախպէր, ով կարող էր երեւակայել այսպիսի
բան. հէջ մեր էջմիածնում այսպիսի բան տե-
սել ես»:

Թափօրը կանգ առաւ մի նոր սեղանի առաջ,
յոյներին պատկանող. «Աս է ձաղանաց սին կամ
փուշ-պատկի սեղան», ասաց վարդապետը. այդ
սեղանի կենտրոնում մի երկաթեայ վանդակի
մէջ դրված էր գորշադնոց գրանիտեայ սինի մի
կտոր. ըստ աւանդութեան, երբ Քրիստոսի
գլուխը փշեայ պատկով պսակեցին, նրան այս
սինի վրա նստեցրին եւ սկսեցին թշնամանել
ու ծաղրել: Մեր գիտողութեան, թէ աւետա-
րանի համաձայն, այդ դէպքը պատահել է Պի-
ղատոսի տանը, պատմականեցին, թէ սինը

Электротечатня Груз. Издат. Т—ва. Б.-Ванкская ул.